

GENETISCHE BENADERING VAN ALZHEIMER DEMENTIE

Christine Van Broeckhoven

Neurodegeneratieve Hersenziekten Groep,
Department Moleculaire Genetica, VIB,
Laboratorium voor Neurogenetica,
Instituut Born-Bunge, Universiteit Antwerpen

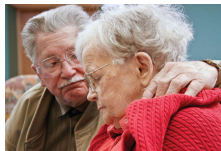
Inhoud

- Vergrijzing
- Onze Hersenen
- Geheugen en Dementie
- Ziekte van Alzheimer
- Wetenschappelijk Onderzoek
- Genetisch Onderzoek
- Ziekteproces

Demografische gegevens

▪ Vergrijzing

- Teken van welvaart!
- Daling van de sterfte en toename van de levensverwachting
2009: gemiddeld 80 jaar; vrouwen 82,4 en mannen 77,2 jaar
- Stagnatie van het aantal geboortes
  - Gemiddeld aantal kinderen per vrouw 1,77

In 2030 zal 25% bevolking ouder zijn dan 65 jaar!

Bron: Europese Commissie

Prevalentie van Dementie

Leeftijd (jaren)	Prevalentie van dementie in West Europa (%)
60-64	0.9 ± 0.1
65-69	1.5 ± 0.2
70-74	3.6 ± 0.2
75-79	6.0 ± 0.2
80-84	12.2 ± 0.8
≥85	24.8 ± 1.0

95+ groep: 1 op 2 vrouwen en 1 op 3 mannen met Alzheimer dementie (EuroCoDe studie)

Wereldwijd in 2010:

35,6 miljoen dementiepatiënten

Toename in levensverwachting

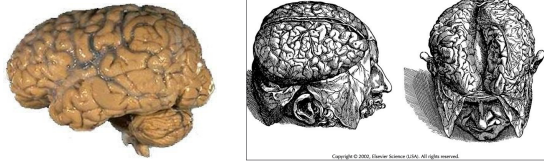
Aantal mensen met dementie verdubbelt elke 20 jaar!

65,7 miljoen in 2030

115,4 miljoen in 2050

ADI World Alzheimer Report 2009

Onze hersenen

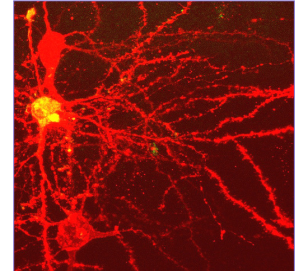
- Architectuur van de hersenen:
Hersenschors (grijze stof) + witte stof
Hersenen zijn dynamisch (plastisch)
- Hersenschors bevat de cognitieve functies van de mens
zoals denken, redeneren, geloven, plannen, sociaal en politiek bewustzijn, taal, spreken,....

Informatie netwerk

Opgebouwd uit 100 miljard cellen
Per cel meer dan 10 000 verbindingen
Vormt een netwerk van 1 biljard verbindingen

Een hersencel of **neuron**
is de **functionele eenheid**
van onze hersenen

Een **informatienetwerk** van
hersencellen die samen
onze biologische harde
schijf vormen

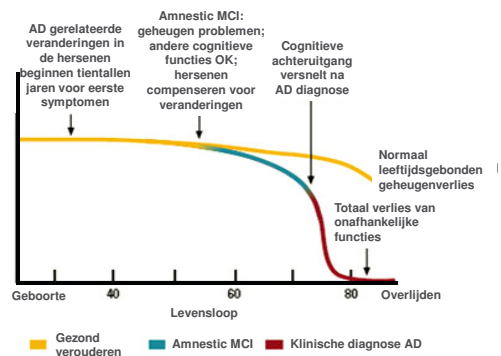

Geheugen en Veroudering

Iedereen krijgt problemen met het geheugen bij het ouder worden!

- Normaal verouderen → milde vergeetachtigheid
Verlies van contact tussen hersencellen.
= het informatienetwerk zit losser!
= gevolg: informatie wordt trager doorgegeven
- Pathologisch verouderen → dementie
Verlies van hersencellen.
= gaten in het informatienetwerk!
= gevolg: informatie gaat verloren

Natuurlijk verloop van de ziekte van Alzheimer

Soorten Dementie

- Dementie is een **verzamelnaam**, meer dan 60 soorten
  - geleidelijke achteruitgang van de verstandelijke functies en geestelijk functioneren staan centraal
- De belangrijkste vormen zijn:
  - **Ziekte van Alzheimer (AD)** : 50-70%
  - Vasculaire dementie (VaD) : 15%
  - Lewy Body dementie (LBD) : 10%
  - Frontotemporale dementie (FTD) : 5-10%
  - Andere zeldzame vormen

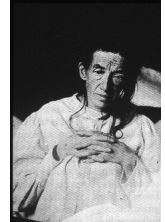

ZIEKTE VAN ALZHEIMER

De ziekte is genoemd naar de Duitse neuropsychiater **Alois Alzheimer** (1864 – 1915)

Hij beschreef in 1906 als eerste de kenmerkende hersenletsels in de hersenen van een 51-jarige vrouw.

Auguste D.

HERSENLETSELS

Onderzoek van de hersenen van de patiënt na overlijden:

Verlies van hersencellen

Eiwitklonters

plakken – **amyloïde**

kluwen – **tau**

bloedvaten - A β amyloïde

Hersengebieden

geheugen en cognitie (hippocampus)

Krimpend Brein

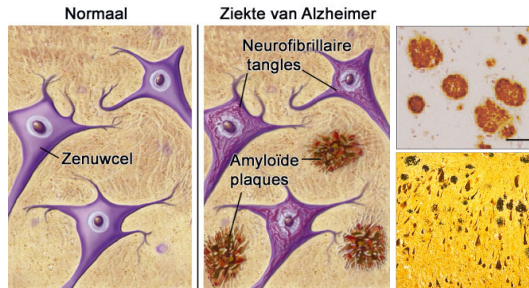
Gezonde persoon

Alzheimer patiënt

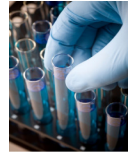
Alzheimer pathologie

Eiwitklonters verstoren communicatie tussen de hersencellen:
Amyloïde plakken en Tau kluwen

Waarom genetisch onderzoek naar dementie?

- Voorwaarde voor therapie
  - Begrijpen wat er fout gaat in de hersenen
- Genetica als hulpmiddel
  - Inzichten in de ziekteprocessen
  - Wat zijn de sleuteleiwitten?
  - In welke processen spelen deze sleuteleiwitten een rol?

Patiënten met een genetische aanleg

Inzichten in de genetische oorzaken

Inzichten in de biologie

Wetenschappelijk onderzoek is een proces van jaren

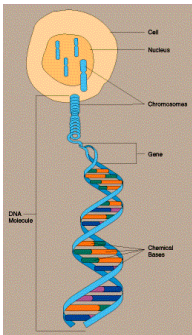

- Genetisch onderzoek → celbiologisch onderzoek → ....
→ farmaceutica → .... → apotheek
- Wetenschappelijk onderzoek is gericht op de **patiënten van morgen**
- **Patiënten van vandaag** nemen deel aan het klinische en basis wetenschappelijke onderzoek
  - oorzaken van dementie in kaart brengen (epidemiologie)
  - klinische testen van experimentele medicaties (klinische trials)
  - sociale en economische factoren (demografische studies)
- Voor de **patiënten van vandaag** moeten we zorgen voor een betere opvang en goede begeleiding van de mantelzorgers

Risicofactoren voor Dementie

- **Leeftijd**
  - Vanaf de leeftijd van 65 jaar stijgt het risico op dementie
  - Hoe ouder men is hoe hoger het risico op dementie
- **Erfelijkheid**
  - **Positieve familiegeschiedenis voor dementie**
  - **In 80% van de identieke tweelingen worden beiden ziek**
- **Vrouw zijn**
  - Het risico voor dementie is hoger voor vrouwen
  - Gecorrigeerd voor het verschil in levensverwachting
- **Andere ziekten**
  - Suikerziekte, ziekte van Parkinson, enz.
  - Slagaderverkalking, hoge bloeddruk
- **Levenswijze**

Genetische Varianten

Erfelijke code - DNA

... CCA TTGAC...
... GGT AACTG...

... CCG TTGAC...
... GGC AACTG...

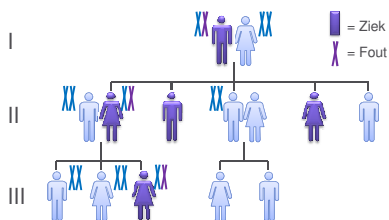
Er zijn 3 miljoen verschillen tussen twee mensen (0.1 %)

+ genetische identiteit
- risicoprofiel

Erfelijke Jongdementie

- Bij jonge dementie patiënten ziet men in gemiddeld 60 % van patiënten nog andere patiënten in de familie: **“Het zit in de familie”**
- Vaak wordt de ziekte doorgegeven in een familie van **generatie tot generatie** en is ze het gevolg van een **erfelijke fout (= mutatie)**
- Dragers hebben een sneller verloop van de ziekte door de aanwezigheid van **meer hersenletsels**
- Erfelijke jongdementie < 1% van de patiënten (**= zeer zeldzame ziekte**)

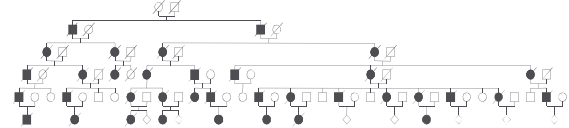
Het zit in de familie

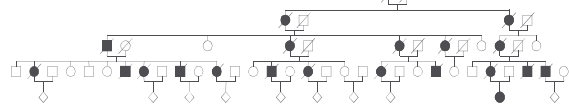
- Een kind van een zieke ouder heeft 50% kans op de ziekte
- Drager van een erfelijke fout heeft 100% kans op de ziekte
- Optreden van de ziekte is leeftijdsgebonden

Belgische jongdementie families

AD/A

AD/B

Erfelijk risicoprofiel

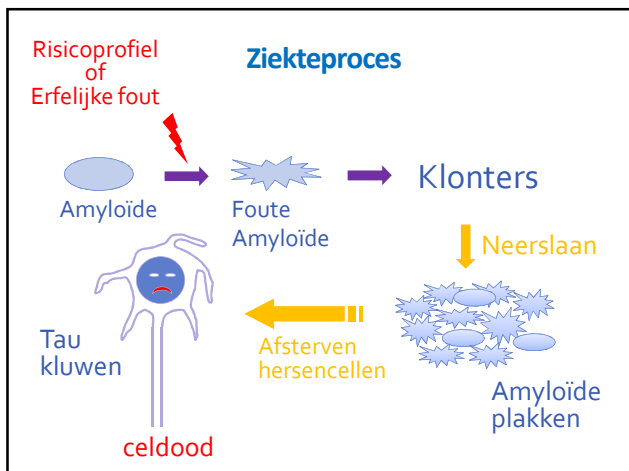
- In **oudere dementie patiënten** wordt het risico veroorzaakt door een **samenspel van erfelijke en omgevingsfactoren**
- Sommige factoren **tellen op** en verhogen je risico, anderen **tellen af** en verlagen je risico, andere versterken of verzwakken je risico
= **rekenom**
- Aantal risicofactoren in iemands **biologische erfenis** is nog onbekend

Alzheimer Risicofactoren

Multifunctionele eiwitten:

- Lipiden Metabolisme (Cholesterol)
- Aangeboren Immuunsysteem (inhibitie/activatie)
- Transport van eiwitten
  - Activiteiten ter hoogte van contactpunten (synaps transmissie)
  - Intracellulaire transport en opname van eiwitten
- Vorming en oplossen van amyloïde plakken

ANTWERPSE ONDERZOEKERS

Christine Van Broeckhoven

Onderzoeksverpleegkundigen

Marc Cruts
Jessie Theuns
Kristel Slegers
Julie van der Zee

Karin Peeters
Marië Mattheijssens

Ilse Gijssels
Nathalie Brouwers
Karolien Bettens

Onderzoekers
Carolien Vaerenberg
Lobke Dillen

Sandra Pereson
Gernot Kleinberger
Bram Meeus
Tim Van Langenhove
David Crosiers
Caroline Van Cauwenberghie
Jonathan Janssens
Aline Verstraeten
Stéphanie Philtjens
Rita Cacace

Technologen
Marleen Van den Broeck
Ivy Cuijt
Githa Maes
Ellen Elinck
Steven Vermeulen
Ellen Corsmit
Geert Joris
Veerle Baumer
Jamila Ben Azza
Jolien Brys
Jasper Van Dongen

Dank U!

NBD groep